

Sosial læring og utvikling for elever som trenger ekstra støtte og veiledning

Skolen har et kollektivt ansvar for å sørge for at eleven får mulighet til å lære og utvikle seg. Hvis eleven har behov for individuell tilrettelegging og støtte og dette skjer uavhengig av faglig opplæring, faller tilretteleggingen inn under personlig assistanse.

TOLKNINGSUTTALELSE | 19.11.2024

Gjelder

- [Opplæringslova - § 11-4 Personleg assistanse](#)
- [Opplæringslova - § 11-6 Individuelt tilrettelagd opplæring](#)

Innholdet og omfanget av opplæringen

Alle barn har rett til grunnskoleopplæring fra det året de fyller 6 år.¹ Ett av formålene med opplæringen, er at elevene skal utvikle kunnskap, ferdigheter og holdninger som gjør at de kan mestre livet sitt og delta i arbeid og fellesskap med samfunnet.²

Opplæringen i grunnskolen skal være i samsvar med Læreplanverket for Kunnskapsløftet (læreplanverket). Læreplanene for fag beskriver fagenes innhold og mål, og hvilke kompetansemål elevene skal oppnå. Overordnet del av læreplanverket utdyper verdigrunnlaget som er fastsatt i bestemmelsen om formålet med opplæringen.³ Ifølge Overordnet del skal skolen blant annet støtte og bidra til elevenes sosiale læring og utvikling gjennom arbeid med fagene og i skolehverdagen for øvrig.⁴

Opplæring i sosiale ferdigheter gjennom opplæring i fag

Det er lagt opp til at Overordnet del skal sees i sammenheng med læreplanene for fag. Elevene skal tilegne seg sosial kompetanse ut fra arbeidet med fagene, det vil si gjennom samhandling og fellesskap med andre elever. Det er vanskelig å «lære å lytte til andre og samtidig argumentere for egne syn» uten at dette skjer i et sosialt fellesskap med andre.

For mange elever vil verdiene og prinsippene i Overordnet del bli ivaretatt ved at de er til stede på skolen og deltar aktivt i opplæringen og fellesskapet med andre elever. Enkelte elever vil imidlertid ha behov for ekstra støtte og veiledning for å kunne delta og få utbytte av det sosiale fellesskapet på lik linje med andre elever. Det er mye som skjer i et sosialt fellesskap som ikke blir uttrykt, forklart eller satt i kontekst, men som likevel er viktig sosial læring og kompetansebygging. Noen elever vil ha utfordringer som innebærer at de ikke får tilgang til denne kompetansen uten at det tilrettelegges særskilt for det. Dette kan eksempelvis skyldes nedsatt syn, hørsel, eller kognitive vansker.

Opplæringsloven pålegger skolen flere ulike plikter og føringer som skal være med å sikre at elevene får retten til opplæring oppfylt og for at skolen skal oppfylle sitt mandat. Dette gjelder både elever generelt, og de elevene som trenger ekstra støtte.

Et trygt og godt skolemiljø

For å kunne lære, er det viktig at miljøet på skolen er trygt og godt. Alle elever har derfor rett til et trygt og godt skolemiljø.⁵ Elevene skal føle at skolen er et trygt sted å være, og vite at skolen tar tak hvis noe skjer. At skolemiljøet skal være godt innebærer at skolen skal arbeide for at alle elever opplever å høre til og være en del av fellesskapet.⁶

Skolen har en plikt til å arbeide forebyggende. Dette innebærer at skolen skal arbeide kontinuerlig for at alle elevene har et trygt og godt skolemiljø, og forebygge at det oppstår situasjoner som gjør at elevene ikke har det trygt og godt. Kravet om å jobbe forebyggende gjelder både for det psykososiale og det fysiske skolemiljøet. Skolen må gjøre det forebyggende arbeidet strukturelt og systematisk, og kan jobbe med det både på skole-, gruppe- og individnivå. Konkret hvilke aktiviteter som skolen må gjøre, er avhengig av lokale undersøkelser og forhold.

Tilpasse opplæringen

I opplæringsloven § 11-1 står det at skolen har en plikt til å tilpasse opplæringen. Tilpasset opplæring er et overordnet prinsipp, og gjelder for all opplæring. Skolen skal legge til rette for en opplæring som ivaretar både fellesskapet og hver enkelt elev, slik at elevene får best mulig utbytte av opplæringen. Alle elevene må få muligheter til å lære og utvikle seg uavhengig av forutsetningene sine.

Tilpasset opplæring er ikke en individuell rett for elevene, og skolen eller kommunen skal derfor ikke fatte vedtak om slik tilpasning.

Individuell tilrettelegging

Hvis eleven ikke har tilfredsstillende utbytte av opplæringen selv med tiltakene skolen setter inn innenfor tilpasset opplæring eller intensiv opplæring for 1.-4. trinn, har eleven rett til individuell tilrettelegging.⁷ Individuell tilrettelegging er delt inn i flere rettigheter, som blant annet personlig assistanse og individuelt tilrettelagt opplæring. En elev kan ha behov for tilrettelegging knyttet til en eller flere av disse rettighetene.

For at en elev skal ha rett til individuell tilrettelegging, må eleven få et vedtak. Elever som har individuelt tilrettelagt opplæring, skal også ha en individuell opplæringsplan. I denne planen skal det stå hva som er målene og hvordan opplæringen skal gjennomføres.⁸

Retten til personlig assistanse handler om praktisk hjelp og bistand fra en person som kan følge med og hjelpe eleven i skolehverdagen.⁹ Dette handler altså om tilrettelegging av forhold rundt eleven, slik at eleven kan delta i opplæringen og slik få utbytte av den. Den som hjelper eleven må være egnet til å kunne ivareta behovene eleven har, men det er ikke krav om pedagogisk kompetanse.

Individuelt tilrettelagt opplæring handler om faglig tilrettelegging og opplæring, og kan handle om å jobbe med alternative kompetansemål, ha et alternativt innhold i opplæringen og/eller at opplæringen blir organisert på en annen måte.¹⁰ Denne tilretteleggingen er altså knyttet opp mot kompetansemålene i læreplanene for fag.

For individuelt tilrettelagt opplæring er det krav om faglig kompetanse. Se opplæringsloven § 11-9.

Krav til kompetanse for opplæring i sosiale mål

Det er skolen som helhet sitt ansvar å sørge for at eleven får mulighet til å lære og utvikle seg. Dette innebærer at alle som er tilsatt for å jobbe med elevene, uavhengig fagbakgrunn og oppgaver, skal være med å oppfylle skolens mandat.

Det er likevel kompetansekrav knyttet til ulike deler av skolens oppgaver.¹¹

Som hovedregel skal sosial utvikling sees i sammenheng med faglig læring. I tilfeller der sosial utvikling er uttrykt i kompetansemål, som egne kompetansemål knyttet til elevens individuelle opplæringsplan, eller der den sosiale utviklingen er tett knyttet til opplæring i fag, er det krav om at den som gir opplæringen oppfyller kompetansekravene i § 17-6 og § 11-9.

Se også [Sosial læring gjennom arbeid med fag.](#)

Det kan imidlertid være tilfeller der oppfølging av eleven ikke er knyttet til faglig oppfølging. Dette kan for

eksempel være i pauser eller gruppeoppgaver i klasserommet, aktiviteter i friminuttet eller andre sosiale sammenhenger i skoletiden. Denne oppfølgingen kan ha sammenheng med verdiene i Overordnet del om sosial utvikling, uten at det skjer i forbindelse med opplæring i fag. I de tilfellene oppfølging av elev ikke knytter seg til opplæring, vil ikke kompetansekravene i § 17-6 eller § 11-9 gjelde.

For mange elever vil den generelle tilstedeværelsen av voksne på skolen være nok for å ivareta deres behov for støtte i ikke-faglige situasjoner. Tilstedeværelse av voksne i friminuttet er blant annet med å bidra til at elevene kan oppleve friminuttene trygge, og at de har noen å kontakte dersom det oppstår utfordrende situasjoner. De voksne kan også måtte sette i gang aktiviteter, og være med å bidra til at alle elevene er inkludert i det sosiale felleskapet.

Hvis en elev trenger støtte utover det som følger av de generelle rutineene på skolen og det som flertallet av elevene trenger, kan eleven ha rett til individuell tilrettelegging også i disse tilfellene.

Støtte i sosiale sammenhenger, og støtte til å oppnå verdiene i den Overordnede delen i situasjoner der det ikke er knyttet til faglig opplæring, faller inn under bestemmelsen om personlig assistanse etter opplæringsloven § 11-4 .

Selv om det ikke stilles krav til en konkret kompetanse for å gi elever personlig assistanse, er det likevel krav til at personen som skal følge opp den enkelte eleven er egnet til å ivareta elevens behov. Dette er en forutsetning for at eleven skal få oppfylt retten sin til personlig assistanse. Kommunen og fylkeskommunen må i den enkelte saken vurdere hvordan eleven skal bli fulgt opp og hvem som skal gjøre dette når de fatter vedtak om personlig assistanse.

Oppsummering

Sosial utvikling skal som hovedregel sees i sammenheng med opplæring i fag. Individuell tilrettelegging som er knyttet til kompetansemål i læreplanverket eller elevens egne alternative kompetansemål, faller inn under bestemmelsen om individuelt tilrettelagt opplæring. For denne opplæringen er det krav om faglig kompetanse.

Skolen har et kollektivt ansvar for å sørge for at eleven får mulighet til å lære og utvikle seg. Hvis eleven har behov for individuell tilrettelegging og støtte og dette skjer uavhengig av faglig opplæring, faller tilretteleggingen inn under personlig assistanse etter opplæringsloven § 11-4.

Vår referanse: 2024/11555